

CONTURAREA IDENTITĂȚII INDIVIDUALE ȘI COLECTIVE ÎN CONTEXTUL REALITĂȚII SOCIALE

Lect. univ. dr. Viorica-Cristina CORMOȘ

*Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
cristinacormos@yahoo.com*

Abstract: Outline of individual and collective identity in the context of social reality.

Identity, defined as similarity, likeness, communion, unity, permanence is marked by the prism of the human being. To have an identity is to have a certain status, to be someone, to be able to identify themselves according to something. Individuals acquire the meaning of reality together as they build it together and become members of that society together. Identity formation is a social construction, because it is the product of society's action on the individual, the individual's autonomy in the formation and conduct of their own actions, resulting in the construction of their own identity.

Referring to social identity, this is built by a double membership of the individual in the group, the formal group and the psychosocial group. Social identity sums up all the criteria that allow a social definition of the individual or group, that is, what the individual is in a determined social framework and is totally an identity assigned, ie a consensual identity conferred by most other individuals or social groups.

The purpose of this article is to achieve a trajectory of identity types, highlighting the identity of an individual in relation to others, with society, with the nation in the context of social reality.

Keywords: *Individual identity, social identity, national identity, group, community, social reality.*

Introducere

Identitatea este percepută ca o oscilare între alteritatea radicală și similaritatea totală. Ea anunță dorința de a fi subsumat, nerăbdarea de a fi cunos-

cut mai ales prin trăsăturile comune. Individul, în dorința de a-și forma o identitate, se supune conformării – ce răspunde nevoii de apartenență și aprobare socială și individualizării – ca tendință de a răspunde nevoii de unitate și diferențiere. Identitatea este definită ca similitudine, asemănare, comuniune, unitate, permanență și este considerată ca proprietate a ceea ce este identic. Este definită, de asemenea, și în opoziție cu termenul de alteritate, de contrast și de diferență. Acest pas are loc în momentul în care identitatea este situată la granița dintre individual și colectiv, dintre persoane și grupurile lor de apartenență.

Termenul de identitate are o rădăcină latină (*identitas* de la *idem*-același) și două sensuri de bază. „Primul este conceptul de similaritate deplină: acest lucru este identic cu celălalt. Cel de-al doilea sens sugerează o trăsătură distinctă care presupune consecvența sau continuitatea în timp. Abordând ideea de similaritate din două unghiuri diferite, noțiunea de identitatea stabilește simultan două relații de comparație între persoane sau lucruri: asemănarea sau similaritatea, pe de o parte, și deosebirea sau diferența, pe de alta.”¹ Luată împreună, similaritatea și diferența sunt principiile dinamice ale identității, adică miezul vieții sociale.

Identitatea este definită și ca raport. Ea poate stabili un raport între cuvinte sau lucruri, între indivizi sau grupuri, și cu realitatea existentă. „Ca raport între cuvinte, identitatea este sinonimă cu „este totuna cu”. Ca raport între lucruri, exprimă asemănarea, dintr-un anumit punct de vedere, dintre două lucruri, în alte privințe diferite.”² Ca raport între indivizi, pot apărea schimbări în funcție de modalitate și context. „Proprietățile unui individ pot fi împărțite în două: unele care se modifică fără să afecteze identitatea cu sine a individului, altele, mai stabile, și a căror modificare antrenează schimbarea identității individului. Aceasta înseamnă că numai ultimele proprietăți sunt semnificative în a determina dacă un lucru și-a păstrat sau nu identitatea. Aceste proprietăți au fost numite esențiale. De aceea, identitatea presupusă de aceasta modalitate este esențialistă. Identitatea individului e determinată prin determinarea proprietăților esențiale ale acestuia.”³

1 Jenkins, Richard, *Identitatea socială*, (trad. Butucelea, Alex), București, Editura Univers, 2000, p. 10.

2 Kun, Paul, „Logic și psihologic în determinarea identității naționale”, în *Revista Română de Studii Culturale*, p. 9. www.rocsir.goldenideashome.com

3 *Ibidem*, p.10.

În raportul cu realitatea existentă, identitatea se face marcată prin prisma ființei umane. În acest fel apare schimbarea, prin preluarea unor date existențiale și transpunerea lor în interiorul individului. Unitatea identității constituie o trăsătură de bază în ființa realității existente. Peste tot, unde și cum ne raportăm la realitatea existentă de orice fel, noi suntem solicitați de identitate. Dacă această solicitare nu s-ar face auzită, atunci n-ar mai fi cu putință niciodată ca realitatea existentă să apară în ființa sa.

Identitatea poate fi văzută și din alte unghiuri. Ea poate fi redusă la o tehnică, mai precis la un procedeu cultural, la descrierea individualității umane. „Identitatea nu este ceea ce rămâne necesarmente „identificabilă”, ci rezultatul unei „identificări” contingente. Este rezultatul unei duble operații de limbaj: diferențiere și generalizare. Prima vizează definirea diferenței, ceea ce face singularitatea a ceva sau a cuiva în raport cu cineva sau cu altceva: identitatea înseamnă diferență. A doua caută să definească punctul comun a unei clase de elemente diferite, toate de un același altul: identitatea înseamnă apartenență comună. Aceste două operații stau la originea paradoxului identității: ceea ce este unic este ceea ce este împărțit.”⁴ Acest paradox nu poate fi omis dacă nu sunt luate în considerare elementul comun al celor două operații: identificarea celui alt și prin celălalt. Nu există identitate fără alteritate. Identitățile variază din punct de vedere istoric și depind de contextul lor de definiție.

A avea o identitate înseamnă a avea un anumit statut, a fi cineva, a se putea identifica în funcție de ceva. Individul „ocupă o poziție în spațiul social, în rețeaua relațiilor sociale în care este cuprins; are o anumită situație socială; deține un anumit rang sau, în cadrul ierarhiei unor instituții determinate, un grad mai mic sau mai înalt... Poziția, situația, rangul, gradul, drepturile, compun, toate împreună, conceptul de statut.”⁵ Astfel, indivizii dobândesc împreună sensul realității, pe măsură ce îl construiesc împreună și devin împreună membrii societății respective. Mecanismul apropierii lumii-viață este preluarea rolurilor, comportamentelor și atitudinilor celui alt. În momentul în care un individ ia contact cu alte structuri, acesta și le interiorizează, astfel încât în scurt timp fac parte din viața lui.

4 Dubar, Claude, *Criza Identităților: interpretarea unei mutații*, Chișinău, Editura Știința, 2003, p. 9.

5 Roth, Adrian, *Individ și societate. Studii sociologice-etice*, București, Editura Politică, 1986, p. 53.

Fiecare individ are o apartenență la cel puțin un grup și este membru al unei comunități. Formele comunitare sunt dependente de credințele în caracterul de apartenență la anumite grupuri, acestea fiind considerate primordiale, chiar vitale pentru existența individuală. Indiferent de grupul de apartenență de care aparține un individ, acestea sunt surse „esențiale” de identitate. Claude Dubar le numește „forme identitare comunitare” și le identifică ca presupunând „credința în existența unor grupări, numite „comunități”, considerate drept sisteme de locuri și de nume preatribuite indivizilor și reproducându-se întocmai din generație în generație.”⁶

Scopul acestui articol este de a realiza un traiect a tipurilor identitare, evidențiind fomarea identității unui individ în raport cu ceilalți, cu societatea, cu națiunea în contextul realității sociale.

Identitatea personală/individuală

În ce privește identitatea personală/individuală, aceasta este rezultatul autonomiei individului în proiectarea propriei sale existențe în societate. Chiar dacă societatea încearcă să condiționeze indivizii, aceștia își păstrează o zonă identitară unde este exprimată individualitatea. În acest sens, identitatea personală poate condiționa formele de identificare societară cu diverse grupuri cum ar fi cele familiale, profesionale, religioase sau politice, acestea fiind considerate drept rezultatele opțiunilor personale și nu drept atribuțiuni moștenite.

Identitatea personală pare a fi o noțiune simplă, dar evidentă, care indică analiza unui fenomen complex și multidimensional. Ea abordează obiective semnificative: faptul că fiecare individ este unic, dar diferit de ceilalți prin moștenirea sa genetică. Identitatea personală se formează în mai multe etape, în decursul unor lungi procese de formare de la naștere, adolescență până la vârsta adultă. Construcția identității și imaginea despre sine furnizează astfel funcțiile esențiale pentru o viață personală și constituie un proces psihic major. Identitatea personală conține în mod egal sentimente, reprezentări, experiențe și proiecte de viitor ale individului. Această identitate personală se ancorează în experiențele din trecut și, de asemenea, într-un context cultural. Ea este afectată de fiecare relație și interacțiune, ca urmare aceasta identitate personală este în continuă schimbare.

6 Dubar, Claude, *op.cit.*, p. 10.

Se pot distinge câteva dimensiuni ale identității personale⁷:

- ♦ primul aspect îl constituie dorința de continuitate a individului. Această continuitate se exprimă în afirmația că aparține unei generații, unui spațiu, unei culturi. Această dimensiune prezintă o anumită particularitate în manifestările contemporane ale unei identități etnice, religioase sau culturale;
- ♦ al doilea aspect aparține unui proces de separație/integrare socială;
- ♦ identitatea nu există fără anumite acțiuni;
- ♦ construcția identității constituie pentru indivizi un cadru psihologic. În orientarea pentru aprecierea și justificarea sa, acest cadru psihologic structurează acțiunea individuală.

Identitatea individuală este întotdeauna întrupată și aparține de interiorul individului. Ea este înțeleasă ca fiind „eul” personal. Eul este constituit dintr-o componentă „sociologică”, denumit eul social și dintr-o componentă „psihologică”, denumit eul psihologic. Eul social este cel care își interiorizează atitudinile și rolurile sociale, iar eul psihologic este cel care răspunde atitudinilor interiorizate ale celuilalt. Eul rezultă, în cele din urmă, dintr-o interacțiune dintre eul psihologic și cel social.

Identitatea, chiar dacă este vorba de individ, grup sau comunitate este analizată în funcție de componenta cognitivă, componenta afectivă și de cea evaluativă.

Dimensiunea cognitivă a identității este strâns legată de comunicarea socială. Identificarea identității unui individ sau identificarea propriei identități se poate face prin analiza și decodificarea unei informații în funcție de un sistem de referenți identitari prin care indivizii sau grupurile se pot defini pe sine și îi pot defini pe cei din spațiul lor social. Referenții identitari sunt categorii de ordonare și clasificare a informațiilor cu privire la cel care constituie obiectul identificării. Dimensiunea afectivă a identității se referă la existența unui sentiment complex al identității, prezent atât la nivel individual, cât și la nivel colectiv. În ce privește dimensiunea evaluativă, aceasta este exprimată prin nevoia de valorizare a subiectului identitar (individ, grup, comunitate, etc.). Această dimensiune este legată de cele două etape în formarea identității, conformarea și diferențierea. În etapa conformării, subiectul, prin acțiunea sa, „caută să obțină aprecierea

7 Ruano-Borbalan, Jean-Claude, *L'identité. L'individu, le groupe, la société*, Paris, Sciences Humaines Édition, 1998, p. 3.

celorlalți pentru a fi acceptat și integrat în entitatea socială în care vrea să fie integrat. Rezumând analiza la nivel individual, de îndată ce individul a obținut acceptarea sa ca membru al comunității și a dobândit identitatea comunitară, se va confunda în anonimat și va simți nevoia de diferențiere.”⁸

Identitatea socială, elementul de bază în formarea identității colective

Identitatea individuală – întrupată în personalitate – este lipsită de sens dacă este izolată de lumea socială a altor oameni. Indivizii sunt unici și variabili, dar personalitatea este în întregime construită social – prin procese de socializare primară și secundară, ca și prin procesele continue de interacțiune socială în cadrul cărora indivizii se definesc și se redefinesc continuu pe ei înșiși și pe ceilalți de-a lungul întregii vieți. Identitatea este parte a concepției despre sine a individului care decurge din conștiința apartenenței sale grupale împreună cu valoarea și semnificația emoțională atașată acesteia.

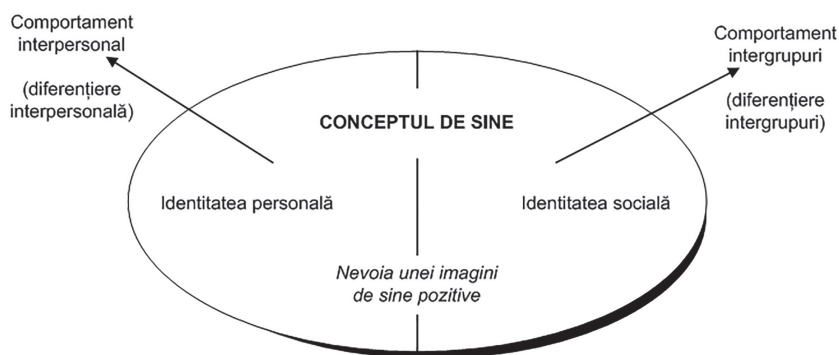

Figura nr. 1 Conceptul de sine și continuumul nivelelor comportamentelor sociale

Identitatea socială presupune stabilirea sistematică și semnificativă a unor relații de similaritate sau de diferență între individ și grupuri. Un individ se poate forma în cadrul grupului de care aparține sau se afiliază, își poate forma anumite repere și se poate descoperi pe sine. Acest lucru se poate realiza printr-un proces de comunicare permanentă cu ceilalți: punerea mea în comun cu ceilalți. „Sunt ceea ce sunt (eu însumi) numai spre deosebire de altul. Prin reflexie mă individualizez.”⁹

⁸ *Ibidem.*

⁹ Mircea, Corneliu, *Etica tragică sau despre nebunia colectivă*, București, Editura Cartea Românească, 1995, p. 70.

Identitatea socială este înțeleasă de către noi „cine suntem și cine sunt ceilalți” și reciproc înțelegerea de către alții „cine sunt ei înșiși și cine sunt ceilalți”. Formarea identității este o construcție socială, deoarece ea este produsul acțiunii societății asupra individului, autonomia individului în formarea și desfășurarea acțiunilor proprii, care au ca rezultat construcția propriei identități. Identitatea unei persoane este analizată în funcție de contextul social în care își desfășoară activitatea și relațiile sociale. Identitatea socială este văzută ca fiind un ansamblu de caracteristici care definesc individul și legătura lui cu mediul exterior, cu mediul social. Această componentă a identității arată poziționarea individului față de cultură și societate. Identitatea este rezultatul percepției și interacțiunii sociale între indivizi.

Identitatea socială se construiește printr-o dublă apartenență a individului la grup: apartenența la grupul formal și apartenența la grupul psihosocial. „Prin grup formal înțelegem orice categorie socială care rezultă din aplicarea unui criteriu formal, obiectiv, unei populații date, în timp ce grupul psihosocial se definește ca suma manifestărilor și atributelor acceptate de membrii săi ca manifestări și attribute grupale prin raportare la conținuturile identității sociale a grupului care vor funcționa ca și criterii de validare.”¹⁰ Apartenența formală se realizează printr-un proces de identificare cognitivă, iar apartenența psihosocială se realizează printr-un proces de identificare fantasmatică. Apartenența formală poate fi validată prin aplicarea criteriului formal de apartenență (criteriul logic de constituire a grupului), în timp ce apartenența psihosocială este „validată” de fiecare membru în parte, fiind puternic marcată de implicarea subiectivă specifică a acestora în relația lor cu grupul social. Prin procesul de identificare cognitivă „individul știe dacă aparține sau nu unui anumit grup formal, în timp ce identificarea fantasmatică ne arată măsura în care el se regăsește în attributele, caracteristicile și modelele comportamentale ale grupului văzute în aspectul lor preponderent prescriptiv și doar parțial efectiv.”¹¹

Identitatea socială se formează atunci când individul intră într-un anumit mediu social, își formează anumite relații și raporturi sociale, își însușește o anumită cultură, anumite norme și valori ale grupului de apar-

10 Enache, Andreea, *Identitate Europeană: Reprezentări sociale*, Iași, Editura Lumen, 2006, p. 133.

11 *Ibidem*.

tenență. Identitatea socială însumează ansamblul criteriilor care permit o definire socială a individului sau grupului, adică ceea ce situează individul într-un cadru social determinat și este în totalitate o identitate atribuită, adică o identitate consensuală conferită de majoritatea celorlalți indivizi sau grupuri sociale. Această identitate socială poate fi recunoscută de persoana care acceptă și participă la procesele de identificare socială. În aceste procese, membrii societății pot recunoaște cu ușurință identitatea socială a altui membru, ceea ce arată că funcționalitatea sistemului socio-cultural este interiorizat și acceptat de către majoritatea membrilor societății. Acest sistem conține modele sociale, norme comportamentale și indicatori multipli, unii mai generali (ținuta, prestața, apariția), alții mai preciși, legați de felul individului de a se exprima (gestica, mimica, tonalitatea, încrederea în sine).

Pot fi luați în calcul și alți indicatori care scot în evidență un alt aspect al identității sociale a individului: „numele, genul, naționalitatea, atributele psihologice, abilitățile sau dizabilitățile, vârsta, religia, preferințele muzicale, sărbătorile, îmbrăcămintea, stilul și multe altele, ne vorbesc despre apartenență sau excluziune, ne vorbesc despre cine suntem în raport cu alții, ne conturează identitatea socială. Transformările ce apar în identitatea socială a unei persoane presupun procese continue și complexe de re-definire a dimensiunilor de rasă, clasă, gen, proprietate, afiliere religioasă, etc. Identitatea este o caracteristică sau o proprietate a oamenilor ca ființe sociale și se referă la semnificații.”¹²

Se aduc în atenție referenți identitari prin prisma cărora poate fi conturată identitatea socială a unui individ în cadrul grupului: *modul de viață* (delimitare, situație geografică, relief, climat, structura mediului); *istoria grupului* (rezultată din povestiri, relatări, scrieri, tradiții, fapte colective sau individuale, imagine dată de „eroi”, evenimente, istorie relatată de vecini); *demografia* (numărul de indivizi după sex și vârstă, natalitate, mortalitate, nupțialitate, migrație, tip de școlarizare, nivel de trai); *activități*: tipul de activități desfășurate, repartiția pe populație); *organizare socială* (definirea și impunerea regulilor, luarea deciziilor, tipul de participare colectivă, sistemele de apreciere, recompensă și pedeapsă, rețelele de circulație a informației, stilurile de putere, sistemul de roluri, cooperarea și conflictul,

12 Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr (coord.), *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1998, p. 304.

ierarhizarea, leadership-ul); *mentalitatea* (se referă la cadrele atitudinale și normele de comportament, modelele și contramodelle, reprezentările colective, sistemul de opinii și credințe, aprecierea subiectivă a potențialităților proprii).

Tajfel definea identitatea socială ca fiind acea parte a conceptului despre sine care rezultă din (re)cunoașterea apartenenței la un grup social sau la mai multe grupuri sociale împreună cu evaluarea și semnificația emoțională determinate de acea apartenență. Astfel, o dată cu formarea identității sociale, indivizii își dau seama că fac parte dintr-un grup determinat, se implică emoțional, ajung să aprecieze și să valorizeze apartenența lor în cadrul aceluși grup social și își imprimă o anumită atitudine comportamentală ce aparține grupului de referință. „Identitatea socială se referă la utilizarea atributelor care derivă din identificarea unei persoane cu grupurile sociale pentru a se descrie pe sine și a se defini. Este contribuția pe care sentimentul apartenenței la un anumit segment al societății umane, o comunitate, un grup profesional, o religie, o naționalitate, sau chiar un cartier, o are în raport cu răspunsul la întrebarea – Cine sunt eu?”¹³

Cu ajutorul identității sociale construim sensul a ceea ce suntem. Ea ne așează în rețeaua complexă a relațiilor sociale dintr-o comunitate unde se formează identitățile sociale colective (familia, grupurile religioase, grupurile școlare etc.). Acest tip de identitate se formează ca urmare a interacțiunii, comunicării, relaționării, conviețuirii, întrajutorării indivizilor din cadrul grupurilor sociale.

Identitatea națională

Fiecare individ are o naționalitate încă din primele zile de viață, când învață să reacționeze la stimuli din lumea înconjurătoare, în special la apariția mamei, care ea însăși are o naționalitate, vorbește o limbă – cel mai adesea limba oficială- recunoscută ca atare într-un stat sau în altul, se ghidează după un sistem de valori –inclusiv religioase – specifice unei națiuni. Identitatea națională reprezintă un ansamblu de date și trăsături prin care se individualizează o persoană și poate fi definită geopolitic prin relațiile între teritorii. „Teritoriul istoric, miturile comune, amintirile istorice, cultura de masă, economia comună, drepturile și obligațiile legale pentru toți membrii. Fiecare dintre acești factori e la rândul său alcătuit din indicatori con-

13 Hopper, M., apud Enache, Andreea, *Op. cit.*, 2006, p. 111.

creți precum limba comună, literatura, instituții-simbol, persoane simbol, steagul, imnul etc.”¹⁴

Identitatea națională se poate manifesta în societate sub diferite forme: ca atașament emoțional – atașament față de tradiții, de cultura națională, de mâncarea tradițională; susținerea la o competiție internațională, dragoste față de natura din țară, etc; ca poziție instrumentalistă – față de guvern, sistemul politic, față de sistemul de securitate socială. Ea îi îndreptățește pe indivizii unei națiuni să înțeleagă semnele vieții instituționale și cotidiene, să înțeleagă și să recunoască activitățile și practicile celorlalți (mâncarea pe care o pregătesc, cântecele pe care le cântă, glumele pe care le spun, hainele pe care le poartă, expresiile fețelor lor, cuvintele cu care vorbesc). Această familiaritate determină și înzestreaază fiecare individ cu o anumită măsură de încredere în a vorbi și a acționa.

„Națiunea, etnicitatea sau identitatea națională sunt „unități fundamentale” ale vieții sociale omenești, iar națiunea – „singura bază legitimă” pentru stat. Naționaliștii definesc națiunile individuale pe baza unor criterii precum împărțășirea limbii, culturii, valorilor, cea mai importantă fiind etnicitatea.”¹⁵

Identitatea națională, pe de o parte, se referă la existența instituțiilor structurale majore ale economiei și politicii, iar pe de altă parte se referă la „modul de viață” într-un sens mai apropiat de comun și de domestic, mod de viață practicat de grupurile dominante. „Identitatea națională are o importanță politică care însuflă cetățenilor un sens al intenționalității, încrederii și demnității în încurajarea lor să se simtă *acasă*.”¹⁶

P. Schlesinger amintește câteva caracteristici ale identității naționale¹⁷:

- a) formal, a vorbi despre identitatea națională revine la a vorbi despre incluziune și excluziune;
- b) a vorbi despre identitatea națională înseamnă să te plasezi într-o perspectivă activistă; nu avem mai întâi un cadru identitar în interiorul căruia colectivitatea se mișcă și acționează, ci prin acțiunea colectivă acest cadru se construiește (construcția este simultană acțiunii);

14 Tartler, Grete, *Identitate europeană*, București, Editura Cartea Românească, 2006, p. 81.

15 *Ibidem*.

16 Ștefănescu, Simona; Velicu, Anca, *Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*, București, Editura Expert, 2006, p. 13.

17 Schlesinger, P., apud Ștefănescu, Simona; Velicu, Anca, *op.cit.*, 2006, pp. 17-18.

- c) factorul spațiu: nu rezolvă problema construcției identității naționale, ci oferă doar o limită pentru o eventuală construcție;
- d) de asemenea, tentativa unora de a reduce identitatea națională strict la identitatea culturală este greșită, deoarece trebuie să facem distincția între faza istorică în care s-a instaurat cultura națională, faza în care se poate vorbi despre împărtășirea de către comunitate a unor simboluri, norme, reprezentări, etc. în scopul conservării lor, în faza actuală, cea a menținerii unei anumite culturi, faze care cuprind tensiunea contestatară, deoarece ulterior construcției unei națiuni cultura nu mai este omogenă, ea este vie, se mișcă continuu, nu mai există o cultură națională la singular, ci culturi diverse care fie merg împreună, fie se contestă;
- e) ultimul element – factorul timp.

Concluzii

În interacțiunea cu mediul social, cu alți indivizi și grupuri sociale, individul descoperă realitatea socială. Această realitate socială este reprodusă și transpusă individului prin intermediul reprezentărilor sociale.

Realitatea socială este exterioară individului și preexistentă acestuia. Întregul proces de interiorizare a socialului are loc în spațiul proximal individual fie în cadrul informal al experienței directe a individului în interacțiunile cu alți indivizi sau cu alte instanțe intermediare, fie în cadrul formal prin actul socializării. La acest nivel al percepției, interiorizarea realității sociale nu este o simplă transpunere. Individul asimilează și interiorizează elementele realității sociale în raport cu cadrele sale referențiale și prin intermediul reprezentărilor sociale. Acest lucru arată că percepția socialului nu este o reproducere fidelă a realității percepute, iar gradul de fidelitate este dat de măsura în care sunt satisfăcute cerințele comunității, astfel încât realitatea interiorizată devine ea însăși parte a realității sociale.

Sinele este cel care este supus unor transformări care pun amprenta pe formarea identității individului. Sinele implică deci un proces dinamic de reflexivitate prin reprezentare. „Sinele este un proces, care emerge din trecut și interacționează cu alte subiecte. Prin comparație, eul este constituit prin interiorizarea anumitor atitudini organizate de altă generalizare care este definită de o comunitate organizată sau de un grup social care oferă

individului unitatea sa.”¹⁸

Identitatea este ceea ce transpune reprezentarea socială individului din realitatea socială prin procesul de socializare, proces care înseamnă comunicare și interacțiune. Societatea reprezintă ceva abstract, pe când relațiile sociale ale individului sunt cele care pun oarecum amprenta pe identitatea individului, definindu-i autonomia și modul de percepție a lumii în care conviețuiește. Practic relațiile cotidiene „mijlocesc, către individ, valorile sociale și normele comportamentului, prin intermediul lor se realizează, în bună măsură, integrarea individului în societate.”¹⁹

Indivizii și societatea nu sunt opuse ca tipuri diferite de lucruri. Societatea este rezultatul relațiilor sociale între indivizi, iar indivizii nu pot exista în afara relațiilor sociale. Fără relații sociale cultura umană nu ar mai exista. Societatea este rezultatul conversației și interacțiunii dintre oameni, iar prin procesul reprezentării se formează identitatea acestora.

Bibliografie

- * Costalat-Founeau, Anne- Marie, *Identité sociale et dynamique représentationnelle*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 1997.
- * Dubar, Claude, *Criza Identităților: interpretarea unei mutații* (trad. Chiriță, Gheorghe), Chișinău, Editura Știința, 2003.
- * Enache, Andreea, *Identitate Europeană: Reprezentări sociale*, Iași, Editura Lumen, 2006.
- * Jenkins, Richard, *Identitatea socială*, (trad. Butucelea, Alex), București, Editura Univers, 2000.
- * Mircea, Corneliu, *Etica tragică sau despre nebunia colectivă*, București, Editura Cartea Românească, 1995.
- * Roth, Adrian, *Individ și societate. Studii sociologice-etice*, București, Editura Politică, 1986.
- * Ruano-Borbalan, Jean-Claude, *L'identité. L'individu, le groupe, la société*, Paris, Sciences Humaines Édition, 1998.

18 Costalat-Founeau, Anne-Marie, *Identité sociale et dynamique représentationnelle*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 1997, p. 27.

19 Roth, Adrian, *Individ și societate. Studii sociologice-etice*, București, Editura Politică, 1986, p. 50.

- ✦ Ștefănescu, Simona; Velicu, Anca, *Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*, București, Editura Expert, 2006.
- ✦ Tartler, Grete, *Identitate europeană*, București, Editura Cartea Românească, 2006.
- ✦ Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr (coord.), *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1998.
- ✦ Kun, Paul, „Logic și psihologic în determinarea identității naționale”, în *Revista Română de Studii Culturale*, www.rocsir.goldenideashome.com